

Voorstel Gemeenteraad VII- E

Onderwerp	Structuurvisie cultuurhistorie		
Portefeuillehouder	Jeroen Hatenboer agendaletter (E))		
Programma	SO	Aangeboden aan Raad	21 oktober 2014
Stuknummer (invulling door Griffie)		Corsanummer	1400245311

Wij stellen u voor te besluiten om:

1. De cultuurhistorische waardenkaart vast te stellen voor periode 2014 tot 2018;
2. De sectorale structuurvisie "Bouwen aan cultuurhistorisch Enschede" vast te stellen: het ambitieniveau, de beleidskaart en beleidsrichtlijnen ten behoeve van het bestemmingsplan en te voldoen aan de digitale verplichting (NL.IMRO.0153.SV00007-0003);
3. Het college de opdracht te geven om de waardenstellingen voor de wijken Pathmos en Plein West-Indië te laten opstellen om deze in het bestemmingsplan nader te beschermen en telasten te brengen van het eindproduct Ruimtelijke Ordening / post Monumenten;
4. Het college opdracht te geven om het paraplubestemmingsplan cultuurhistorie op te stellen en de welstandsnota aan te passen om de cultuurhistorie in Enschede te borgen;

Inleiding

Gemeenten moeten bij het opstellen van bestemmingsplannen rekening houden met cultuurhistorische waarden. Deze verplichting is vanaf 1 januari 2012 vastgelegd in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro). In december 2012 heeft de raad de beleidsnota Erfgoed21 vastgesteld. Deze nota is een uitvoeringsprogramma voor de gemeentelijke inzet op monumenten en erfgoed. Door de nota "Erfgoed 21" heeft de raad aan het college van B&W opdracht gegeven om een cultuurhistorische waardenkaart met historische (steden)bouwkundige - en cultuurlandschappelijke waarden op te stellen ten behoeve van de borging daarvan in bestemmingsplannen.

Met de term cultuurhistorie worden de overblijfselen van de geschiedenis bedoeld die de door de mens zijn gemaakt. Hierbij valt te denken aan stedenbouwkundige patronen, landschappelijke structuren en bouwkundig erfgoed. Cultureel erfgoed is alles met een materiele en immateriële waarde wat van belang wordt geacht voor de huidige en komende generaties om een beeld te geven van het verleden en zo een bijdrage levert voor de culturele identiteit van een land, een stad of een plek.

Voorbeelden van de betekenis van cultureel erfgoed zijn bijvoorbeeld:

- De intentie van de Gids Buitenkans om de identiteit van het buitengebied te behouden en verder te ontwikkelen
- Het inpassen van industriële bebouwing en het herbouwen van oude structuren in Roombeek
- De grote betrokkenheid vanuit de bevolking om het Concordia te behouden

De facebooksite "we love Enschede" geeft tevens een mooi beeld hoe mensen verhalen en emoties verbinden aan de gebouwde omgeving.

Kernboodschap

Enschede heeft groot belang dat bewoners trots zijn op de cultuurhistorische identiteit van hun stad. Bewoners die trots zijn op hun vertrouwde leefomgeving zijn meer bereid om zich in te spannen. Tevens blijken cultuurhistorische waarden een belangrijke vestigingsfactor voor een nieuwe generatie stadsbewoners, voor

opkomende bedrijven in de dienstverlening en ook voor recreatie en toerisme. Omdat het maatschappelijk belang hoog is ligt hier dus een taak voor de overheid.

Door het verleggen van de focus op de bestaande stad speelt erfgoed een steeds prominentere rol in de ontwikkeling van de hedendaagse stad. Voor veel grote beeldbepalende gebouwen en veel maatschappelijk vastgoed dreigt leegstand en achterstallig onderhoud. Het is dus tijd voor een nieuwe oriëntatie op de identiteitsdragers van deze stad.

Enschede wil minder regels waaraan getoetst wordt en meer ruimte voor initiatieven. Tegelijkertijd kennen wij de debatten rondom een dreigende sloop. Het debat ontstaat vaak pas in een (te) late fase van het ontwikkelproces. Daarom stellen wij een beleid voor dat leidt tot een samenwerking tijdens de initiatieffase tussen de initiatiefnemer en de gemeente met een afweging op maat.

Beoogd resultaat

1. Onze stijl van besturen: De verantwoordelijkheid voor cultuurhistorie ligt niet alleen bij de overheid. De structuurvisie is daarom geen instrument om behoud van cultuurhistorische waarden af te dwingen. Met de structuurvisie borgen wij als gemeente dat de cultuurhistorische belangen in ruimtelijke ontwikkeling een volwaardige positie krijgen en hiermee bewust wordt omgegaan.
2. Toekomstbestendige en vitale stad:
 - Enschede wil haar historische omgevingskwaliteit behouden, herstellen en versterken voor een aantrekkelijke, vitale en toekomstbestendige stad. De structuurvisie maakt het planologisch mogelijk om in bestemmingsplannen een sloopvergunningstelsel en een gebiedsaanduiding op te kunnen nemen. Door deze aanduidingen wordt op stedenbouwkundig niveau en op objectniveau het cultuurhistorisch belang een belangrijk aspect in de afweging over herontwikkelingen in Enschede.
 - De wijken met de hoogste cultuurhistorische waarden worden in het bestemmingsplan nader beschermd zodat deze unieke bijdragen aan de identiteit van Enschede voor toekomstige stadsbewoners en bezoekers bewaard blijven.
 - Voor gebieden met cultuurhistorische waarden heeft Enschede de basishouding: wij betrekken cultuurhistorische kennis en waarden bij iedere ontwikkeling
 - De structuurvisie biedt ruimte en stimuleert hergebruik en herbestemming van cultuurhistorisch waardevolle bebouwing .

Argumenten

1. *De ervaring van de Gids Buitenkans laat zien samenwerking in een transparant proces goed mogelijk is zonder dat alles nauwkeurig is voorgeschreven. Door het koppelen van cultuurhistorie aan stedenbouw, landschap en duurzaamheid worden de aanwezige cultuurhistorische waarden in de initiatieffase van een ontwikkeling meegenomen en integraal afgewogen.*
2. *De bestaande cultuurhistorische waarden spelen voor veel bewoners een belangrijke rol voor de identificatie met de stad. Enschede is de afgelopen decennia flink vernieuwd en er is veel gesloopt. Behoud zonder conserveren maar met ruimte voor ontwikkeling vraagt een omslag in het denken. Op dit moment kunnen cultuurhistorisch waardevolle gebouwen gesloopt worden zonder dat er een vergunning voor nodig is. Het is al vaker gebleken dat het cultuurhistorisch belang veel te laat in een ontwikkelproces op de agenda kwam. Dit willen wij omdraaien door cultuurhistorie van begin mee laten wegen.*
3. *De wijken Pathmos en Plein West-Indië komen in de waardering als bijzonder waardevol naar voren. Beide wijken zijn al vernieuwd en momenteel vindt een gefaseerde verkoop plaats van woningen. Er is vooral in Pathmos draagvlak onder de bewoners voor meer bescherming. Door de privatisering van de woningen ontstaat de bedreiging dat de unieke samenhang in de wijken verloren gaat. Het aanwijzen van een beschermd stadsgezicht is een optie die echter veel tijd kost en zeer beperkend is. Wij kiezen voor een minder zware mogelijkheid door in het bestemmingsplan een dubbelbestemming van cultuurhistorische waarden op te nemen. Hiervoor is het noodzakelijk om op ensemble- en objectniveau een nadere verdiepingsslag van de waardering samen met de wijk op te stellen als basis voor de bescherming.*
4. *Aanleiding voor sloop of herbestemming is overwegend leegstand. Leegstand is een toenemende uitdaging voor de stedelijke ontwikkeling. Herbesteden is niet altijd duurder dan nieuwbouw maar het is complexer. De structuurvisie arrangeert een goede ruimtelijke afweging van het cultuurhistorisch belang per geval.*

5. *De overheid heeft een nieuwe rol en kan zich niet voor alle gebieden en objecten even sterk inspannen. Hier ligt in de toekomst een verantwoordelijkheid van de burger. Maar wij vragen wel een basishouding ten opzichte cultuurhistorische waarden. Het opstellen van een (cultuurhistorische) ruimtelijke analyse bij nieuwe ontwikkeling dient ter inspiratie en verhoogd de kwaliteit van plannen. Oog voor cultuurhistorie leidt tot beter herkenbare plannen die bijdragen aan de identiteit van Enschede en breder worden gedragen.*

Kanttekeningen

1. *De cultuurhistorische waardenkaart en de structuurvisiekaart geven een goed beeld van aanwezige waarden. Maar de kans dat de kaarten niet volledig zijn is aanwezig. Bij het opstellen van de cultuurhistorische waardenkaart is gebruik gemaakt van bestaande inventarisaties. Voor aanvullend onderzoek / veldwerk was geen geld beschikbaar.*
2. *Het sloopvergunningstelsel kan als een extra beperking voor eigenaren van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen worden gezien. De analyse van de specifieke kenmerken van het gebouw en een transformatieonderzoek kost geld. Eigenaren kunnen weigeren om hieraan mee te werken. In het geval dat dat zij binnen het vigerend bestemmingsplan hun nieuwbouwplan kunnen realiseren, is er geen middel om sloop te voorkomen. Als zij afwijken van het bestemmingsplan is die ruimte er wel en kan het cultuurhistorisch belang mee worden gewogen. Het sloopvergunning betreft ook veel maatschappelijk vastgoed dat in eigendom is van de gemeente.*
3. *Het voorstel om cultuurhistorische waarden nader te beschermen is beperkt tot de wijken Pathmos en Plein West-Indië. Enschede heeft echter meer bijzondere en unieke gebieden zoals bijvoorbeeld de Oude Markt of de UT. In deze gebieden is echter meer ruimtelijke en vooral programmatische dynamiek aanwezig zodat deze gebieden meer flexibiliteit vergen. Daarom wordt voor deze gebieden niet voorgesteld om ze in het bestemmingsplan nader te beschermen door extra regels.*
4. *De gemeente kan weliswaar extra planologische ruimte geven maar Enschede heeft niet de financiële middelen om herbestemming te ondersteunen. Iedere partij heeft haar eigen belangen en de afweging van deze belangen zal in sommige gevallen een lastig zijn. Ook omdat de keuze om meer planologische ruimte te verlenen afgewogen moet worden in de stedelijke en context.*
5. *In de cultuurhistorische waardenkaart zijn 1.800 objecten, structuren en gebieden gewaardeerd. In de structuurvisiekaart wordt prioriteit gegeven aan een aantal gebieden. Daarmee geldt bijvoorbeeld het sloopvergunningstelsel niet voor alle objecten en gebieden uit de cultuurhistorische waardenkaart. De objectieve waardering en indeling staat een emotionele waardering van bewoners tegenover die ook met deze structuurvisie discussie zal opleveren waarom gebieden wel en niet zijn opgenomen in de structuurvisiekaart.*

Bijdrage aan duurzaamheidsdoelstellingen

Hergebruik is duurzaam. Door hergebruik ontstaat minder afval en worden minder grondstoffen gebruikt. Behoud van cultuurhistorische waarden zorgt voor sociale duurzaamheid omdat de verschillende ontwikkelfases van Enschede beleefbaar blijven voor toekomstige bewoners en bezoekers.

Kosten, opbrengsten, dekking

De extra waardenstellingen zijn gedekt door budget voor monumenten en erfgoed(eindproduct van ruimtelijke ontwikkeling).

De ambtelijke inzet voor de afwegingen is gedekt door AD middelen.

Communicatie

Communicatie met direct betrokkenen:

De cultuurhistorische waardenkaart is tot stand gekomen met Het Oversticht en vertegenwoordigers van de lokale erfgoedorganisaties.

Bij het opstellen van de beleidsnota is samengewerkt met het programma leefomgeving (vergunningen en monumentenloket).

Vervolg

Opstellen van een paraplubestemmingsplan voor Enschede

Bijlagen

1. Cultuurhistorische waardenkaart
2. Structuurvisie "Bouwen aan cultuurhistorisch Enschede"
3. Plankaart structuurvisie

Burgemeester en Wethouders van Enschede,

De Secretaris,

M.J.M. Meijs

de Burgemeester,

P.E.J. den Oudsten

Besluit

Van de Raad van de gemeente Enschede, gelezen het voorstel van Burgemeester en Wethouders van 30 september 2014

1. Het vaststellen van de cultuurhistorische waardenkaart voor periode 2014 tot 2018;
2. Het vaststellen van de beleidsvisie als sectorale structuurvisie: het ambitieniveau, de beleidskaart en beleidsrichtlijnen ten behoeve van het bestemmingsplan en te voldoen aan de digitale verplichting (NL.IMRO.0153.SV0000?-0003);
3. Het college opdracht geven om de waardenstellingen voor de wijken Pathmos en Plein West-Indië te laten opstellen om deze in het bestemmingsplan nader te beschermen;
4. Het college opdracht geven om het opstellen van het paraplubestemmingsplan cultuurhistorie op te starten en de welstandsnota aan te passen om cultuurhistorie te borgen;

Vastgesteld in de vergadering van _____

De Griffier,

R.M. Jongedijk

de Voorzitter

P.E.J. den Oudsten